

Σενάρια για το Εργαστήριο Εικονικής Πραγματικότητας (VR-Virtual Reality)

1. Προοπτικές απεικονίσεις των πόλεων, φανταστικές ή εκ του φυσικού

Ταξίδια, μακρινές πόλεις, άγνωστοι μυθικοί τόποι, αυτός ο απέραντος κόσμος γύρω μας που περιμένει να τον ανακαλύψουμε! Οι άνθρωποι πάντα είχαν περιέργεια να μαθαίνουν για τις πόλεις και τους τόπους του Κόσμου και τον τρόπο ζωής των άλλων ανθρώπων εκεί. Μόνο που δεν ήταν όλοι τυχεροί για να μπορούν να ταξιδεύουν και να τα βλέπουν με τα μάτια τους. Κι αν σήμερα οι ψηφιακές τεχνολογίες έχουν φέρει όλο τον κόσμο στα tablet και τα κινητά μας και οι κινηματογραφιστές δημιουργούν εξαιρετικά ντοκιμαντέρ για κάθε μυστικό του φυσικού και του αστικού περιβάλλοντος, σε παλιότερες εποχές, ο μόνος τρόπος που είχαν οι άνθρωποι για να γνωρίσουν τον Κόσμο, ήταν οι διηγήσεις των ταξιδιωτών, οι ζωγραφικές αναπαραστάσεις και οι χάρτες! Οι πρώτες αναπαραστάσεις πόλεων ήταν συνήθως εξαιρετικής αισθητικής και έδιναν τροφή στην φαντασία και την περιέργεια των ανθρώπων χωρίς να προσβλέπουν στην πρακτική χρήση και την ακρίβεια της απεικόνισης. Όσο προόδευε η επιστήμη της Χαρτογραφίας και οι μέθοδοι μέτρησης και αποτύπωσης γίνονταν πιο ακριβείς, οι αποτυπώσεις των πόλεων γίνονται όλο και πιο αξιόπιστες.

Ο 16ος αι. είναι η εποχή που γίνονται ιδιαίτερα δημοφιλείς οι χάρτες πόλεων. Η επιστήμη της Χαρτογραφίας κάνει προόδους και οι πόλεις της Ευρώπης αρχίζουν να αποτυπώνονται με διάφορες τεχνικές (*à vol d'oiseau*, «με το μάτι του πουλιού»), ενώ οι εκδόσεις με απεικονίσεις των πόλεων γίνονται πολύ αγαπητά αναγνώσματα. Σταδιακά αρχίζουν να εμφανίζονται τρισδιάστατες απεικονίσεις πόλεων.

Στην εποχή αυτή, τον 16^ο αι., ανάγονται οι πρώτες απεικονίσεις της **Αθήνας**, της **Θεσσαλονίκης** και άλλων **πόλεων** του ελλαδικού χώρου. Αυτά τα πρώιμα χρόνια, ήταν συνηθισμένο οι χαρτογράφοι να συμπληρώνουν τις πληροφορίες που τους έφερναν οι ταξιδιώτες, ναυτικοί, έμποροι και περιηγητές, με στοιχεία που αντλούσαν από την κλασική γραμματεία, από μη διασταυρωμένες πληροφορίες ή απλώς από τη φαντασία τους! Έτσι, ο γερμανός ουμανιστής Nicolas Gerbelius ας πούμε, εξέδωσε το 1545 μια φανταστική αναπαράσταση της **Θεσσαλονίκης**, στο εικαστικό πνεύμα της εποχής, στην οποία προσπάθησε να αναδείξει το μεγαλείο των αρχαίων κτισμάτων, το λιμάνι και τα μουσουλμανικά κτίσματα. Και άλλοι χαρτογράφοι και καλλιτέχνες εξέδωσαν φανταστικές όψεις του λιμανιού της πόλης, με τονισμένους τους πύργους και τα θαλάσσια τείχη της (**Enderlin** 1688, **Sandrart** 1687). Σιγά σιγά, οι προοπτικές απεικονίσεις της πόλης αποκτούν περισσότερη αληθοφάνεια και αρχίζουμε να αναγνωρίζουμε κάποια κτίρια, τα θαλάσσια τείχη, τον Λευκό Πύργο (**Dapper** 1688).

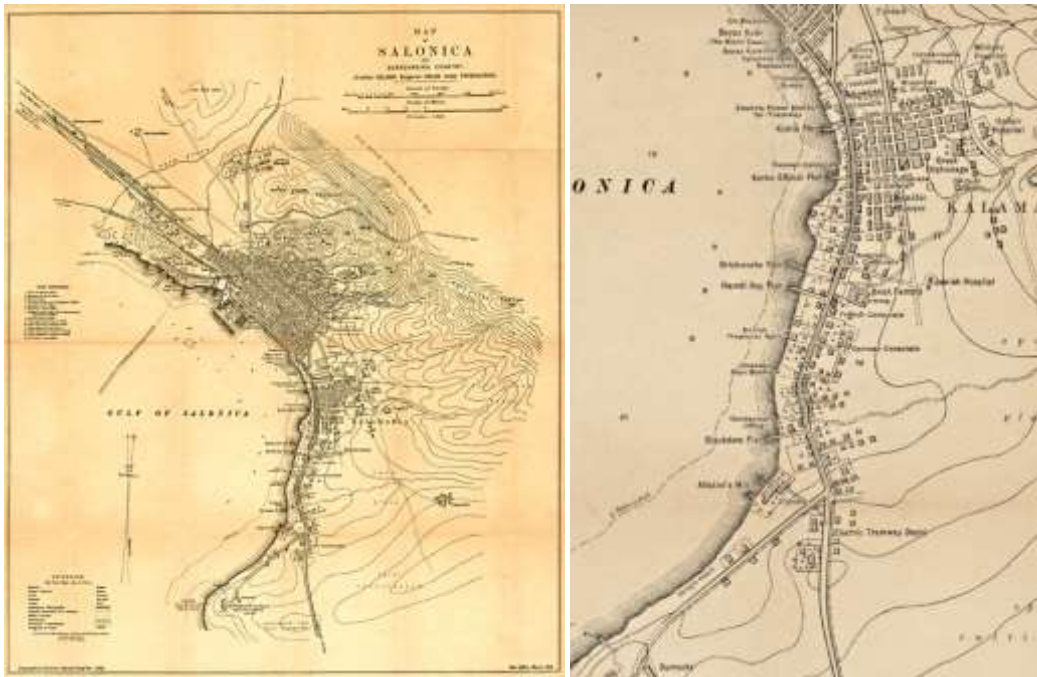
Οι περιηγητές του 18^{ου} αι. περιλαμβάνουν στις εκδόσεις τους όψεις του λιμανιού της Θεσσαλονίκης όπως την πρωτοαντίκρυσαν από τη θάλασσα (**Cousinéry** 1831, **Schweiger-Lerchenfeld** 1882), ενώ οι ανταποκριτές εφημερίδων από όλη την Ευρώπη στέλνουν αναφορές για γεγονότα της επικαιρότητας που περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων και όψεις της πόλης (**The Illustrated London News**, **L'illustrazione Italiana**, **Le Monde Illustré**, **L'illustration**).

Περιηγηθείτε στη σελίδα «**Travelogues- Με το βλέμμα των περιηγητών**», εντοπίστε την απεικόνιση της πόλης που σας ενδιαφέρει και δημιουργείστε την προσέγγιση προς την πόλη, από ξηράς ή από θάλασσα ή από τον αέρα, ανάλογα με την παράσταση. Μπορείτε να εμπλουτίσετε το περιβάλλον με αναπαραστάσεις κτιρίων και μνημείων. Η σελίδα του **Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου-MIET** διαθέτει πλούσιο **Φωτογραφικό αρχείο** και αρχείο **Καρτ ποστάλ!** Ακόμα και αν δεν βρείτε μια παλιά απεικόνιση της πόλης που σας ενδιαφέρει περιηγηθείτε στο διαδίκτυο και

διαλέξτε τον χάρτη μιας άλλης πόλης στη [Wikimedia](#) ή στη σελίδα [Old Maps Online](#) όπου μπορείτε να αναζητήσετε όποια πόλη θέλετε με το όνομά της ή κάνοντας ζουμ στον χάρτη.

2. Ένας περίπατος στη Θεσσαλονίκη του 1909

Οι χάρτες αποτελούν στιγμιότυπα της ζωής μιας πόλης στο παρελθόν. Δεν αποτυπώνουν μόνο το γεωγραφικό και αρχιτεκτονικό περιβάλλον, αλλά μας επιτρέπουν να αναπαραστήσουμε την καθημερινή ζωή των κατοίκων της, όψεις της δραστηριότητάς τους, την ατμόσφαιρα και το περιβάλλον μιας ολόκληρης εποχής. Τα κτίρια και οι λειτουργίες τους που σημειώνονται σε έναν χάρτη (Τράπεζες, Ταχυδρομεία, Σχολεία, Διοικητικά κέντρα, Κινηματογράφοι, Ξενοδοχεία, Εστιατόρια, δρόμοι, πλατείες, αποβάθρες, παραλίες, γραμμές του τραμ και του σιδηροδρόμου, λιμάνια κλπ) μας βοηθούν να ανασυστήσουμε την επιχειρηματικότητα, την εκπαίδευση, την ψυχαγωγία.

Map of Salonica, War Office, 1909, E4357, Ψηφιακή Χαρτοθήκη του Αρχείου Χαρτογραφικής Κληρονομιάς.

Αναζητήστε τον χάρτη της Θεσσαλονίκης *Map of Salonica*, War Office, 1909, E4357 από την Ψηφιακή Χαρτοθήκη του Αρχείου Χαρτογραφικής Κληρονομιάς (ΑΧαΚ) (Επικοινωνία με ΑΧαΚ: info@maplibrary.gr / www.maplibrary.gr). Ο χάρτης αναρτήθηκε ως [Τεκμήριο του μήνα για τον Νοέμβριο 2021](#), στην ιστοσελίδα του ΑΧαΚ.

Δημιουργήστε μια εικονική περιήγηση στη Λεωφόρο των Εξοχών και δείτε να ζωντανεύουν τα κτίρια, τα μνημεία, το φυσικό τοπίο. Μπορείτε να φανταστείτε ότι περπατάτε ή επιβαίνετε σε ένα βαγόνι του τραμ. Χρησιμοποιήστε καρτ ποστάλ και φωτογραφικό υλικό από το [Φωτογραφικό αρχείο](#) και αρχείο [Καρτ ποστάλ](#) του ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ (αναζήτηση με θέμα «Συνοικία / Λεωφόρος Εξοχών» ή γενικά «Θεσσαλονίκη») για να δείτε πώς ήταν [κτίρια](#) της περιοχής που μπορεί να μη σώζονται σήμερα ή χρησιμοποιήστε σύγχρονες φωτογραφίες για όσα σώζονται. Αν έχετε τη δυνατότητα, περπατήστε πρώτα ζωντανά στη σημερινή οδό Βασιλίσσης Όλγας, έχοντας μαζί σας ένα GPS και τον χάρτη του 1909 εκτυπωμένο και προσπαθείστε να βρείτε τις αντιστοιχίες αναμεσα στον παλιό και τον σύγχρονο χάρτη.

H. Vassif, L' ancienne avenue des campagnes à Salonique. Salut de Salonique, Φωτογραφικό Αρχείο ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ, [M_CPTHEs 4.005](#)

G. Bader, Souvenir de Salonique Turquie. Route des Campagnes, Φωτογραφικό Αρχείο ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ, [CPTHEs 1.070](#).

Συμβουλευθείτε επίσης τις εκδόσεις:

A. Καραδήμου Γερόλυμπου, Η ανάδυση της σύγχρονης Θεσσαλονίκης. Ιστορίες | Πρόσωπα | Τοπία, University Studio Press, 2013

B. Κολώνας, Η Θεσσαλονίκη Εκτός των Τειχών, Εικονογραφία της Συνοικίας των Εξοχών (1885-1912), University Studio Press, 2014

Χ. Ζαφείρης, Θεσσαλονίκης εγκόλπιον, Εξάντα 1997

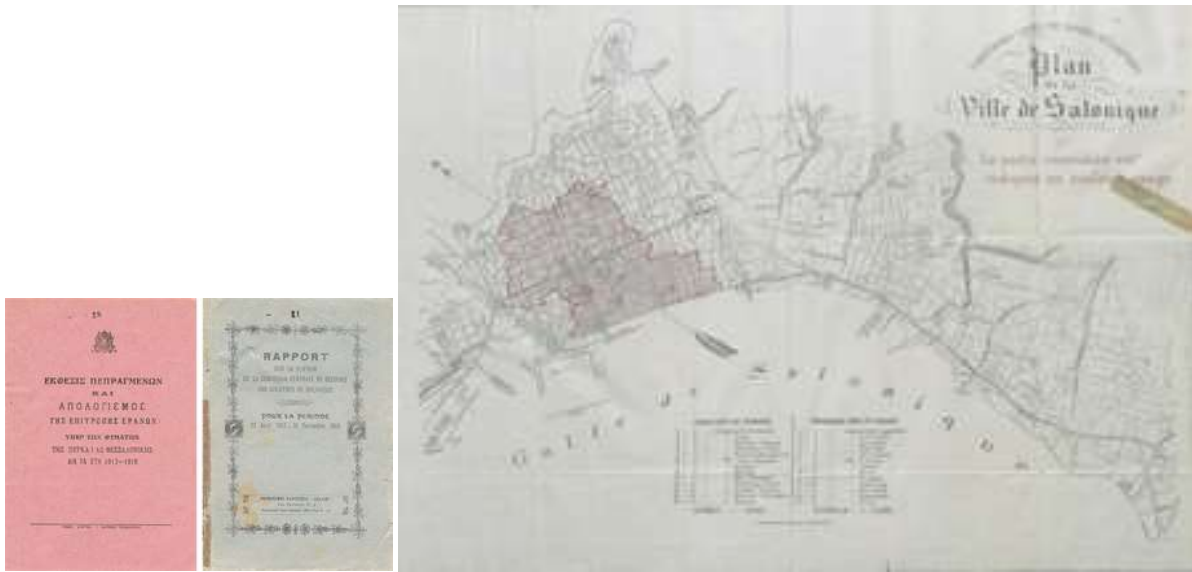
Χ. Ζαφείρης, Θεσσαλονίκη, η παρουσία των απόντων, Επίκεντρο 2014

Σ. Σερέφας, Οδοιπορικό Θεσσαλονίκης, Μεταίχμιο 2021

3. Η Θεσσαλονίκη πριν, κατά την διάρκεια και μετά την πυρκαγιά του 1917

Ένα πολύ σπουδαίο γεγονός στην σύγχρονη ιστορία της Θεσσαλονίκης είναι η καταστροφική πυρκαγιά της 18^{ης} Αυγούστου του 1917. Η πυρκαγιά άλλαξε τη ζωή χιλιάδων ανθρώπων που έχασαν τα σπίτια και τις περιουσίες τους, αλλά και επηρέασε καθοριστικά την καθημερινότητα και τη ζωή όλων των κατοίκων της πόλης. Στάθηκε όμως ταυτόχρονα και η αφετηρία για την αναμόρφωση και τον εκσυγχρονισμό της Θεσσαλονίκης. Το κάθε «τέλος» δίνει την ευκαιρία για μια νέα αρχή!

Χρησιμοποιήστε τον χάρτη *Plan de Ville de Salonique* στον οποίο έχει σημειωθεί η πυρκαϊστος περιοχή.

Έκθεση πεπραγμένων και απολογισμός της Επιτροπής Εράνων υπέρ των θυμάτων της πυρκαϊγιάς Θεσσαλονίκης για τα έτη 1917-1918 (Φεβρ.1919), στα ελληνικά και γαλλικά. Ο χάρτης συνόδευε τη γαλλική έκδοση της Έκθεσης, Κωδικός αναγνώρισης: GRGSA-IAM_ADM001.01.F000028

Ο χάρτης ανήκει στη συλλογή του Ιστορικού Αρχείου Μακεδονίας και αναρτήθηκε ως Τεκμήριο του μήνα για τον Αύγουστο 2017, στην ιστοσελίδα του [ΓΑΚ-Ιστορικού Αρχείου Μακεδονίας](#). Μπορείτε επίσης να αναζητήσετε τον ίδιο χάρτη (με το όνομα E6935) από την Ψηφιακή Χαρτοθήκη του Αρχείου Χαρτογραφικής Κληρονομιάς (ΑΧαΚ) (Επικοινωνία με ΑΧαΚ: info@maplibrary.gr / www.maplibrary.gr). Μπορείτε να βρείτε και άλλους χάρτες με το ίδιο θέμα στο διαδίκτυο, δείτε για παράδειγμα [εδώ](#).

- Φανταστείτε ότι περπατάτε στην πόλη πριν και μετά την πυρκαϊγιά και ανασυστήστε το περιβάλλον με τη βοήθεια της εικονικής πραγματικότητας. Τι βλέπετε γύρω σας; Ποιους συναντάτε; Βλέπετε κτήρια, μνημεία, δέντρα που έχουν καεί; Υπάρχουν ερείπια;

Φωτογραφίες της πόλης που έχουν ληφθεί πριν και μετά την πυρκαϊγιά, από το ίδιο περίπου σημείο στην οδό Εγνατία (σήμερα μεταξύ των οδών Συγγρού και Αντιγονιδών). Οι εικόνες έχουν δημοσιευθεί στην Ομάδα του FB: *Παλιές φωτογραφίες της Θεσσαλονίκης*, από τον Γ.Μανιό και μπορείτε να τις δείτε [εδώ](#).

Μπορείτε επίσης να βρείτε φωτογραφίες πριν ή και μετά την πυρκαϊγιά στο διαδίκτυο ή να ανατρέξετε σε σχετικές εκδόσεις, π.χ.:

Α. Καραδήμου Γερόλυμπου, *Το χρονικό της μεγάλης πυρκαϊγιάς. Θεσσαλονίκη, Αύγουστος 1917*. University Studio Press, 2002.

Boissonnas, F., & Baud-Bovy D., *Δύο Ταξίδια 1913 & 1919*, ΜΙΕΤ, 2018.

Α. Καραδήμου Γερόλυμπου, *Η Ανάδυση της σύγχρονης Θεσσαλονίκης. Ιστορίες. Πρόσωπα. Τοπία*, University Studio Press, 2013.

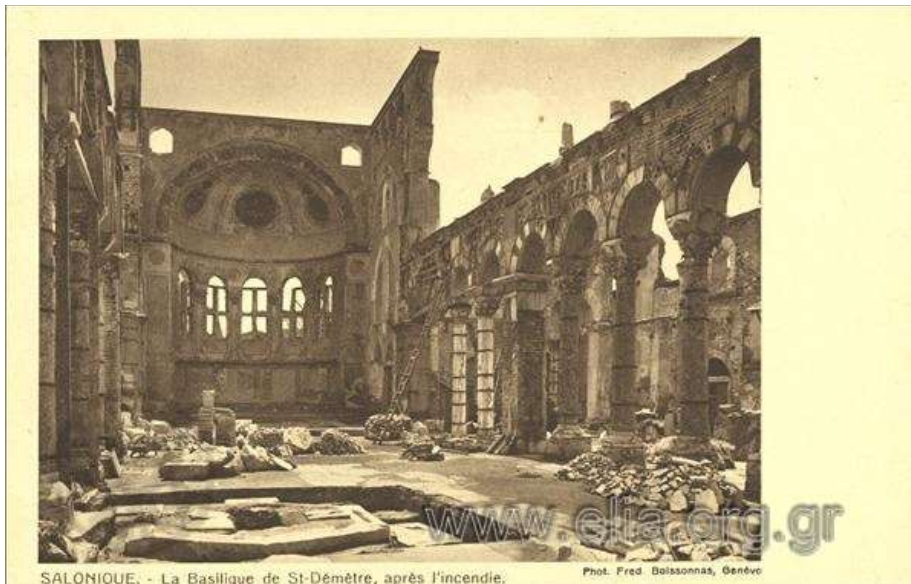
Α. Καραδήμου Γερόλυμπου, *Οχυρωμένο στρατόπεδο, ανοχύρωτη πόλη. Καταστροφή και αναμόρφωση της Θεσσαλονίκης μετά την πυρκαγιά του 1917*, University Studio Press, 2016.

- Φανταστείτε ότι είστε μέσα στον Ναό του Αγίου Δημητρίου πριν και μετά την πυρκαγιά και ανασυστήστε το περιβάλλον με τη βοήθεια της εικονικής πραγματικότητας.

Salonique - Saint Demêtre avant l' incendie., Φωτογραφικό Αρχείο ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ, CPTHEs 4.210. Το εσωτερικό του Αγίου Δημητρίου πριν την πυρκαγιά.

Δείτε και απεικονίσεις του ναού, [εδώ](#) πριν την πυρκαγιά του 1891 και [εδώ](#) πριν την απελευθέρωση, όταν ο ναός ήταν ακόμα τζαμί.

Salonique. - La Basilique de St. Démètre, après l' incendie, Φωτογραφικό Αρχείο ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ, CPTHEs 4.300-08. Το εσωτερικό του Αγίου Δημητρίου πριν την πυρκαγιά.

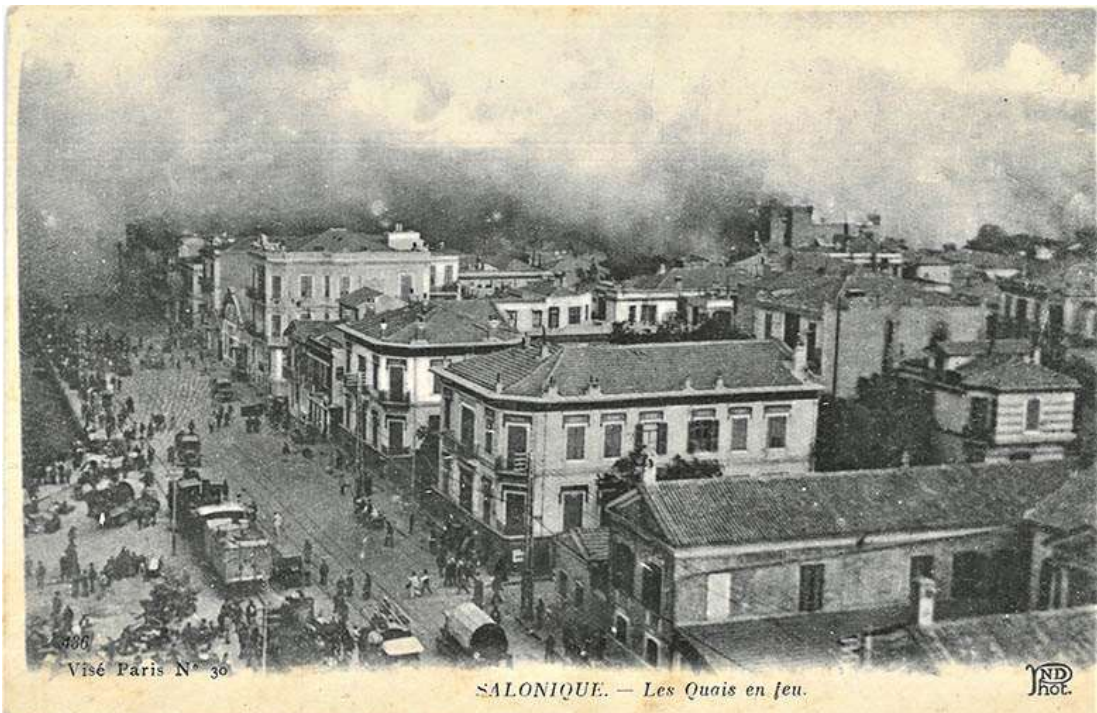
Δείτε άλλες φωτογραφίες, από το εσωτερικό του ναού [εδώ](#) και [εδώ](#) και εξωτερική άποψη [εδώ](#) και [εδώ](#).

Συμβουλευθείτε επίσης τις εκδόσεις:

Α. Καραδήμου Γερόλυμπου, *Το χρονικό της μεγάλης πυρκαγιάς. Θεσσαλονίκη, Αύγουστος 1917*. University Studio Press, 2002.

Boissonnas, F., & Baud-Bovy D., *Δύο Ταξίδια 1913 & 1919*. ΜΙΕΤ, 2018.

- Φανταστείτε ότι βρίσκεστε στην παραλιακή λεωφόρο, κοντά στον Λευκό Πύργο, την ημέρα της πυρκαγιάς και βλέπετε την φωτιά από μακριά και ζωντανέψτε το περιβάλλον με την εικονική πραγματικότητα. Γύρω σας στέκονται και άλλοι έκπληκτοι άνθρωποι. Καπνός έχει γεμίσει την ατμόσφαιρα και φωνές τρομαγμένων ανθρώπων ακούγονται από μακριά. Θα πλησιάσει η φωτιά κοντά σας; Θα καεί ο Λευκός Πύργος; Μήπως είναι καλή ιδέα να μπειτε σε μια βάρκα για να έχετε τρόπο διαφυγής; Θυμηθείτε ότι σύμφωνα με τις μαρτυρίες, η φωτιά κατέκαψε μεν το κέντρο της πόλης επί τρεις ημέρες, η ταχύτητά της όμως δεν ήταν πολύ μεγάλη και επέτρεπε στους κατοίκους να διαφύγουν με ασφάλεια από τις καίόμενες περιοχές.

Salonique-Les Quais en feu, Συλλογή Κέντρου Ιστορίας Θεσσαλονίκης. Η προκουμαία της Θεσσαλονίκης στις φλόγες.

Άλλες όψεις τις παραλίας την ώρα της φωτιάς μπορείτε να δείτε [εδώ](#) και [εδώ](#). Μπορείτε επίσης να δείτε ένα βίντεο [εδώ](#). Μπορείτε να βρείτε φωτογραφίες πριν ή και μετά την πυρκαγιά στο διαδίκτυο ή να ανατρέξετε σε σχετικές εκδόσεις, π.χ.:

Α. Καραδήμου Γερόλυμπου, *Η Ανάδυση της σύγχρονης Θεσσαλονίκης. Ιστορίες. Πρόσωπα. Τοπία*, University Studio Press, 2013.

Α. Καραδήμου Γερόλυμπου, *Οχυρωμένο στρατόπεδο, ανοχύρωτη πόλη. Καταστροφή και αναμόρφωση της Θεσσαλονίκης μετά την πυρκαγιά του 1917*, University Studio Press, 2016.

- Βρείτε ένα σημαντικό γεγονός από την ιστορία της δικής σας πόλης και αξιοποιήστε το με την βοήθεια χαρτών και αρχαικού υλικού ώστε να «κάνετε μια βόλτα» στο παρελθόν!

4. Θεσσαλονίκη, μια πόλη ξαναγεννιέται μέσα στο μυαλό του Ερνέστ Εμπράρ

Μετά την πυρκαγιά η πολιτεία αποφάσισε να ανασχεδιάσει την πόλη με σκοπό τον εκσυγχρονισμό της πόλης και τη μετατροπή της σε μητροπολιτικό κέντρο με διεθνή ακτινοβολία. Για τον σκοπό αυτό ορίστηκε διεθνής επιτροπή η οποία συνέταξε την πρότασή της που είναι γνωστή ως Σχέδιο Εμπράρ.

Ernest-Michel Hébrard, *Salonique : Plan général de la ville avec ses extensions future*, Institut français d'études anatoliennes, KD6ADEBABB. Πηγή: BNF, [Gallica](#).

Δείτε τον χάρτη στον οποίο η Επιτροπή Εμπράρ αποτύπωσε την έμπνευση και τα σχέδιά της για τη Θεσσαλονίκη, σχεδιάστε μια διαδρομή επάνω στον χάρτη και δημιουργείστε μια εικονική περιήγηση στα πάρκα, τις λεωφόρους, την κατάφυτη με δέντρα πανεπιστημιούπολη, τις κλειστές αγορές στο εμπορικό κέντρο, τα μνημεία, την πλατεία Αριστοτέλους κοκ.